Ohjelmistotuotanto

Matti Luukkainen ja ohjaajat Kalle Ilves, Antti Kantola, Riikka Korolainen, Touko Puro

syksy 2021

Luento 8 23.11.2021

- Riippumatta tyylistä ja tavasta jolla ohjelmisto tehdään, ohjelmistojen tekemiseen kuuluu
 - vaatimusten analysointi ja määrittely
 - suunnittelu
 - toteutus
 - testaus/laadunhallinta
 - ohjelmiston ylläpito

- Riippumatta tyylistä ja tavasta jolla ohjelmisto tehdään, ohjelmistojen tekemiseen kuuluu
 - vaatimusten analysointi ja määrittely
 - suunnittelu
 - toteutus
 - testaus/laadunhallinta
 - ohjelmiston ylläpito
- ▶ Vaatimusmäärittelyä ja testausta sekä laadunhallintaa käsitelty

- Riippumatta tyylistä ja tavasta jolla ohjelmisto tehdään, ohjelmistojen tekemiseen kuuluu
 - vaatimusten analysointi ja määrittely
 - suunnittelu
 - toteutus
 - testaus/laadunhallinta
 - ohjelmiston ylläpito
- ► Vaatimusmäärittelyä ja testausta sekä laadunhallintaa käsitelty
- Siirrymme käsittelemään ohjelmiston suunnittelua ja toteuttamista
 - osa suunnittelusta tapahtuu vasta toteutusvaiheessa, joten suunnittelun ja toteuttamisen käsittelyä ei voi eriyttää

- Riippumatta tyylistä ja tavasta jolla ohjelmisto tehdään, ohjelmistojen tekemiseen kuuluu
 - vaatimusten analysointi ja määrittely
 - suunnittelu
 - toteutus
 - testaus/laadunhallinta
 - ohjelmiston ylläpito
- ▶ Vaatimusmäärittelyä ja testausta sekä laadunhallintaa käsitelty
- Siirrymme käsittelemään ohjelmiston suunnittelua ja toteuttamista
 - osa suunnittelusta tapahtuu vasta toteutusvaiheessa, joten suunnittelun ja toteuttamisen käsittelyä ei voi eriyttää
- Suunnittelun tavoite miten saadaan toteutettua vaatimusmäärittelyn mukaisella tavalla toimiva ohjelma

- ▶ Jakautuu kahteen vaiheeseen:
 - arkkitehtuurisuunnittelu
 - olio/komponenttisuunnittelu

- Jakautuu kahteen vaiheeseen:
 - arkkitehtuurisuunnittelu
 - olio/komponenttisuunnittelu
- Ajoittuminen riippuu käytettävästä tuotantoprosessista:
 - vesiputousmallissa vaatimusmäärittelyn jälkeen, ennen toteutuksen aloittamista, tarkasti dokumentoitu
 - ketterissä menetelmissä suunnittelua tehdään tarvittava määrä jokaisessa iteraatiossa, ei suunnitteludokumenttia

- Jakautuu kahteen vaiheeseen:
 - arkkitehtuurisuunnittelu
 - olio/komponenttisuunnittelu
- Ajoittuminen riippuu käytettävästä tuotantoprosessista:
 - vesiputousmallissa vaatimusmäärittelyn jälkeen, ennen toteutuksen aloittamista, tarkasti dokumentoitu
 - ketterissä menetelmissä suunnittelua tehdään tarvittava määrä jokaisessa iteraatiossa, ei suunnitteludokumenttia
- Vesiputousmallin suunnitteluprosessi tuskin on enää käytössä
 - "jäykimmissäkin" prosesseissa ainakin vaatimusmäärittely ja arkkitehtuurisuunnittelu limittyvät

- Jakautuu kahteen vaiheeseen:
 - arkkitehtuurisuunnittelu
 - olio/komponenttisuunnittelu
- Ajoittuminen riippuu käytettävästä tuotantoprosessista:
 - vesiputousmallissa vaatimusmäärittelyn jälkeen, ennen toteutuksen aloittamista, tarkasti dokumentoitu
 - ketterissä menetelmissä suunnittelua tehdään tarvittava määrä jokaisessa iteraatiossa, ei suunnitteludokumenttia
- ▶ Vesiputousmallin suunnitteluprosessi tuskin on enää käytössä
 - "jäykimmissäkin" prosesseissa ainakin vaatimusmäärittely ja arkkitehtuurisuunnittelu limittyvät
- ► Tarkkaa ennen ohjelmointia tapahtuvaa suunnittelua toki edelleen tapahtuu ja joihinkin tilanteisiin se sopiikin

- ► IEEE: Ohjelmiston arkkitehtuuri on järjestelmän perusorganisaatio, joka sisältää
 - iärjestelmän osat,
 - osien keskinäiset suhteet,
 - osien suhteet ympäristöön
 - sekä periaatteet, jotka ohjaavat järjestelmän suunnittelua ja evoluutiota

- ► Ei-toiminnallisilla vaatimuksilla suuri vaikutus arkkitehtuuriin
 - käytettävyys, saavutettavuus
 - suorituskyky, skaalautuvuus
 - vikasietoisuus, tiedon ajantasaisuus
 - tietoturva
 - ylläpidettävyys, laajennettavuus
 - hinta, time-to-market, ...

- ► Ei-toiminnallisilla vaatimuksilla suuri vaikutus arkkitehtuuriin
 - käytettävyys, saavutettavuus
 - suorituskyky, skaalautuvuus
 - vikasietoisuus, tiedon ajantasaisuus
 - tietoturva
 - ylläpidettävyys, laajennettavuus
 - hinta, time-to-market, ...
- Myös toimintaympäristö vaikuttavaa arkkitehtuuriin
 - integraatiot muihin järjestelmiin
 - käytettävät sovelluskehykset ja tietokannat
 - lainsäädäntö

- ► Ei-toiminnallisilla vaatimuksilla suuri vaikutus arkkitehtuuriin
 - käytettävyys, saavutettavuus
 - suorituskyky, skaalautuvuus
 - vikasietoisuus, tiedon ajantasaisuus
 - tietoturva
 - ylläpidettävyys, laajennettavuus
 - hinta, time-to-market, ...
- Myös toimintaympäristö vaikuttavaa arkkitehtuuriin
 - integraatiot muihin järjestelmiin
 - käytettävät sovelluskehykset ja tietokannat
 - lainsäädäntö
- Arkkitehtuuri syntyy joukosta arkkitehtuurisia valintoja
 - ▶ tradeoff

Arkkitehtuurityyli

- Ohjelmiston arkkitehtuuri perustuu yleensä yhteen tai useampaan arkkitehtuurityyliin (architectural style)
 - hyväksi havaittua tapaa strukturoida tietyntyyppisiä sovelluksia

Arkkitehtuurityyli

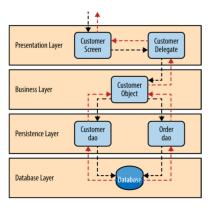
- Ohjelmiston arkkitehtuuri perustuu yleensä yhteen tai useampaan arkkitehtuurityyliin (architectural style)
 - hyväksi havaittua tapaa strukturoida tietyntyyppisiä sovelluksia
- Tyylejä suuri määrä
 - Kerrosarkkitehtuuri
 - ► Mikropalveluarkkitehtuuri
 - ► MVC
 - Pipes-and-filters
 - Repository
 - Client-server
 - Publish-subscribe
 - Event driven
 - ▶ REST
 - ..

Arkkitehtuurityyli

- Ohjelmiston arkkitehtuuri perustuu yleensä yhteen tai useampaan arkkitehtuurityyliin (architectural style)
 - hyväksi havaittua tapaa strukturoida tietyntyyppisiä sovelluksia
- Tyylejä suuri määrä
 - Kerrosarkkitehtuuri
 - Mikropalveluarkkitehtuuri
 - ► MVC
 - Pipes-and-filters
 - Repository
 - Client-server
 - Publish-subscribe
 - Event driven
 - ▶ REST
 - **.**..

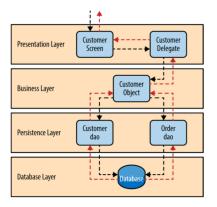
Kerrosarkkitehtuuri

Kerros on kokoelma toisiinsa liittyviä olioita, jotka muodostavat toiminnallisuuden suhteen loogisen kokonaisuuden

Kerrosarkkitehtuuri

Kerros on kokoelma toisiinsa liittyviä olioita, jotka muodostavat toiminnallisuuden suhteen loogisen kokonaisuuden

 Kerros käyttää ainoastaan alempana olevan kerroksen palveluita

- ► Kerrokset omalla abstraktiotasollaan
 - Ylimmät kerrokset ovat lähellä käyttäjää: UI ja sovelluslogiikka
 - Alimmat kerrokset taas keskittyvät koneläheisiin asioihin: esim. tiedon tallennus

- ► Kerrokset omalla abstraktiotasollaan
 - Ylimmät kerrokset ovat lähellä käyttäjää: UI ja sovelluslogiikka
 Alimmat kerrokset taas keskittyvät koneläheisiin asioihin: esim.
 - Alimmat kerrokset taas keskittyvät koneläheisiin asioihin: esim tiedon tallennus
- Kerroksittaisuus helpottaa ylläpitoa
 - yhden kerroksen muutokset vaikuttavat korkeintaan yläpuolella olevaan kerrokseen

- ► Kerrokset omalla abstraktiotasollaan
 - Ylimmät kerrokset ovat lähellä käyttäjää: UI ja sovelluslogiikka
 Alimmat kerrokset taas keskittyvät koneläheisiin asioihin: esim. tiedon tallennus
- ► Kerroksittaisuus helpottaa ylläpitoa
 - ▶ yhden kerroksen muutokset vaikuttavat korkeintaan yläpuolella olevaan kerrokseen
- Sovelluslogiikan riippumattomuus käyttöliittymästä helpottaa ohjelman siirtämistä uusille alustoille
 esim. web-sovelluksesta voidaan tehdä mobiiliversio

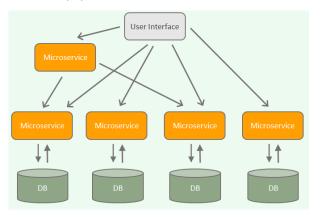
- Kerrokset omalla abstraktiotasollaan
 - Ylimmät kerrokset ovat lähellä käyttäjää: UI ja sovelluslogiikka
 Alimmat kerrokset taas keskittyvät koneläheisiin asioihin: esim. tiedon tallennus
- Kerroksittaisuus helpottaa ylläpitoa
 yhden kerroksen muutokset vaikuttavat korkeintaan yläpuolella olevaan kerrokseen
- Sovelluslogiikan riippumattomuus käyttöliittymästä helpottaa ohjelman siirtämistä uusille alustoille

 esim, web-sovelluksesta voidaan tehdä mobiiliversio
- Alimpien kerroksien palveluja, voidaan osin uusiokäyttää myös muissa sovelluksissa

- ► Kerrokset omalla abstraktiotasollaan
 - Ylimmät kerrokset ovat lähellä käyttäjää: UI ja sovelluslogiikka
 Alimmat kerrokset taas keskittyvät koneläheisiin asioihin: esim
 - Alimmat kerrokset taas keskittyvät koneläheisiin asioihin: esim. tiedon tallennus
- Kerroksittaisuus helpottaa ylläpitoa
 - ▶ yhden kerroksen muutokset vaikuttavat korkeintaan yläpuolella olevaan kerrokseen
- Sovelluslogiikan riippumattomuus käyttöliittymästä helpottaa ohjelman siirtämistä uusille alustoille

 esim web-sovelluksesta voidaan tehdä mobiiliversio
- Alimpien kerroksien palveluja, voidaan osin uusiokäyttää myös muissa sovelluksissa
- Kerroksittaisuus saattaa johtaa massiivisiin monoliittisiin sovelluksiin, joita on vaikea laajentaa ja skaalaata suurille käyttäjämäärille

- Mikropalveluarkkitehtuuri (microservice) pyrkii vastaamaan näihin haasteisiin
 - sovellus koostataan useista (jopa sadoista) pienistä verkossa toimivista autonomisista palveluista
 - ▶ jotka keskenään verkon yli kommunikoiden toteuttavat järjestelmän toiminnallisuuden

- Yksittäisistä palveluista pyritään tekemään mahdollisimman riippumattomia
 - palvelut eivät kutsu toistensa metodeja, kommunikointi aina verkon välityksellä
 - eivät käytä yhteistä tietokantaa
 - eivät jaa koodia

- Yksittäisistä palveluista pyritään tekemään mahdollisimman riippumattomia
 - ▶ palvelut eivät kutsu toistensa metodeja, kommunikointi aina verkon välityksellä
 - eivät käytä yhteistä tietokantaa
 - eivät jaa koodia
- Mikropalveluiden ovat pieniä ja huolehtia vain "yhdestä asiasta"

- Yksittäisistä palveluista pyritään tekemään mahdollisimman riippumattomia
 - ▶ palvelut eivät kutsu toistensa metodeja, kommunikointi aina verkon välityksellä
 - eivät käytä yhteistä tietokantaa
 - eivät jaa koodia
- Mikropalveluiden ovat pieniä ja huolehtia vain "yhdestä asiasta"
- Verkkokaupan mikropalveluita voisivat olla
 - käyttäjien hallinta
 - tuotteiden hakutoiminnot
 - tuotteiden suosittelu
 - ostoskorin toiminnallisuus
 - ostosten maksusta huolehtiva toiminnallisuus

Mikropalveluiden etuja

- ► Kun järjestelmään lisätään toiminnallisuutta, se yleensä tarkoittaa uusien palveluiden toteuttamista tai ainoastaan joidenkin palveluiden laajentamista
 - Sovelluksen laajentaminen voi olla helpompaa kuin kerrosarkkitehtuurissa

Mikropalveluiden etuja

- ► Kun järjestelmään lisätään toiminnallisuutta, se yleensä tarkoittaa uusien palveluiden toteuttamista tai ainoastaan joidenkin palveluiden laajentamista
 - Sovelluksen laajentaminen voi olla helpompaa kuin kerrosarkkitehtuurissa
- Skaalaaminen helpompaa kuin monoliittisten sovellusten
 - suorituskyvyn pullonkaulan aiheuttavia mikropalveluja voidaan suorittaa useita rinnakkain

Mikropalveluiden etuja

- ► Kun järjestelmään lisätään toiminnallisuutta, se yleensä tarkoittaa uusien palveluiden toteuttamista tai ainoastaan joidenkin palveluiden laajentamista
 - Sovelluksen laajentaminen voi olla helpompaa kuin kerrosarkkitehtuurissa
- Skaalaaminen helpompaa kuin monoliittisten sovellusten
 - suorituskyvyn pullonkaulan aiheuttavia mikropalveluja voidaan suorittaa useita rinnakkain
- Sovellus voidaan helposti koodata monella ohjelmointikielellä ja sovelluskehyksillä, toisin kuin monoliittisissa projekteissa

Sovelluksen jakaminen järkeviin mikropalveluihin on vaikeaa

- Sovelluksen jakaminen järkeviin mikropalveluihin on vaikeaa
- ► Testaaminen ja debuggaus voi olla vaikeaa koska asioita tapahtuu niin monessa paikassa

- Sovelluksen jakaminen järkeviin mikropalveluihin on vaikeaa
- ► Testaaminen ja debuggaus voi olla vaikeaa koska asioita tapahtuu niin monessa paikassa
- ➤ Kymmenistä tai jopa sadoista mikropalveluista koostuvan ohjelmiston operoiminen tuotantopalvelimilla on haastavaa ja vaatii pitkälle menevää automatisointia
 - Sama koskee sovelluskehitysympäristöä ja jatkuvaa integraatiota

- Sovelluksen jakaminen järkeviin mikropalveluihin on vaikeaa
- ► Testaaminen ja debuggaus voi olla vaikeaa koska asioita tapahtuu niin monessa paikassa
- ➤ Kymmenistä tai jopa sadoista mikropalveluista koostuvan ohjelmiston operoiminen tuotantopalvelimilla on haastavaa ja vaatii pitkälle menevää automatisointia
 - Sama koskee sovelluskehitysympäristöä ja jatkuvaa integraatiota
- ► Mikropalveluiden menestyksekäs soveltaminen edellyttää vahvaa DevOps-kulttuuria

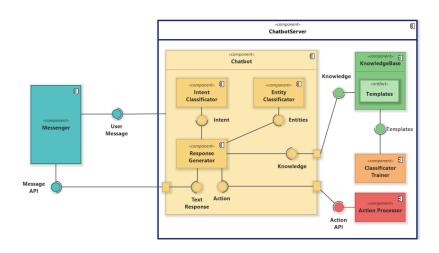
On tilanteita, missä sovelluksen arkkitehtuuri on dokumentoitava jollain tavalla

- On tilanteita, missä sovelluksen arkkitehtuuri on dokumentoitava jollain tavalla
- Arkkitehtuurien kuvaamiselle ei olemassa vakiintunutta formaattia
 - Useimmiten käytetään epäformaaleja laatikko/nuoli-kaavioita
 - ► UML:n luokka- ja pakkauskaaviot sekä komponentti- ja sijoittelukaaviot joskus käyttökelpoisia

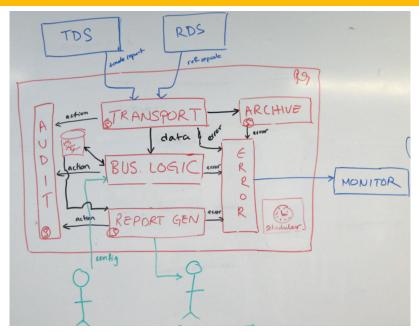
- On tilanteita, missä sovelluksen arkkitehtuuri on dokumentoitava jollain tavalla
- Arkkitehtuurien kuvaamiselle ei olemassa vakiintunutta formaattia
 - Useimmiten käytetään epäformaaleja laatikko/nuoli-kaavioita
 - ► UML:n luokka- ja pakkauskaaviot sekä komponentti- ja sijoittelukaaviot joskus käyttökelpoisia
- Arkkitehtuurikuvaus kannattaa tehdä useasta eri tarpeita palvelevasta *näkökulmasta*
 - korkean tason kuvauksen voi olla hyödyksi esim. vaatimusmäärittelyssä
 - tarkemmat kuvaukset toimivat ohjeena tarkemmassa suunnittelussa ja ylläpitovaiheen aikaisessa laajentamisessa

- On tilanteita, missä sovelluksen arkkitehtuuri on dokumentoitava jollain tavalla
- Arkkitehtuurien kuvaamiselle ei olemassa vakiintunutta formaattia
 - Useimmiten käytetään epäformaaleja laatikko/nuoli-kaavioita
 - ► UML:n luokka- ja pakkauskaaviot sekä komponentti- ja sijoittelukaaviot joskus käyttökelpoisia
- Arkkitehtuurikuvaus kannattaa tehdä useasta eri tarpeita palvelevasta *näkökulmasta*
 - korkean tason kuvauksen voi olla hyödyksi esim. vaatimusmäärittelyssä
 - tarkemmat kuvaukset toimivat ohjeena tarkemmassa suunnittelussa ja ylläpitovaiheen aikaisessa laajentamisessa
- Hyödyllinen arkkitehtuurikuvaus dokumentoi ja perustelee tehtyjä arkkitehtuurisia valintoja

UML kompomnemnttikaavio

Laatikko ja nuoli -kaavio

- ► Ketterien menetelmien kantava teema on toimivan, asiakkaalle arvoa tuottavan ohjelmiston nopea toimittaminen:
 - Our highest priority is to satisfy the customer through early and continuous delivery of valuable software
 - Deliver working software frequently, from a couple of weeks to a couple of months, with a preference to the shorter timescale

- ► Ketterien menetelmien kantava teema on toimivan, asiakkaalle arvoa tuottavan ohjelmiston nopea toimittaminen:
 - Our highest priority is to satisfy the customer through early and continuous delivery of valuable software
 - Deliver working software frequently, from a couple of weeks to a couple of months, with a preference to the shorter timescale
- Ketterät menetelmät suosivat yksinkertaisuutta
 - ► Simplicity, the art of maximizing the amount of work not done, is essential

- ► Ketterien menetelmien kantava teema on toimivan, asiakkaalle arvoa tuottavan ohjelmiston nopea toimittaminen:
 - Our highest priority is to satisfy the customer through early and continuous delivery of valuable software
 - Deliver working software frequently, from a couple of weeks to a couple of months, with a preference to the shorter timescale
- Ketterät menetelmät suosivat yksinkertaisuutta
 - Simplicity, the art of maximizing the amount of work not done, is essential
- Arkkitehtuuriin suunnittelu ja dokumentointi on perinteisesti pitkäkestoinen, ohjelmoinnin aloittamista edeltävä vaihe

- ► Ketterien menetelmien kantava teema on toimivan, asiakkaalle arvoa tuottavan ohjelmiston nopea toimittaminen:
 - Our highest priority is to satisfy the customer through early and continuous delivery of valuable software
 - Deliver working software frequently, from a couple of weeks to a couple of months, with a preference to the shorter timescale
- Ketterät menetelmät suosivat yksinkertaisuutta
 - Simplicity, the art of maximizing the amount of work not done, is essential
- Arkkitehtuuriin suunnittelu ja dokumentointi on perinteisesti pitkäkestoinen, ohjelmoinnin aloittamista edeltävä vaihe
- ► Ketterät menetelmät ja "arkkitehtuurivetoinen" ohjelmistotuotanto siis jossain määrin ristiriidassa

► Ketterien menetelmien yhteydessä puhutaan inkrementaalisesta suunnittelusta ja arkkitehtuurista

- ► Ketterien menetelmien yhteydessä puhutaan inkrementaalisesta suunnittelusta ja arkkitehtuurista
- Arkkitehtuuri mietitään riittävällä tasolla projektin alussa
 - Jotkut projektit alkavat ns. nollasprintillä ja alustava arkkitehtuuri määritellään tällöin

- ► Ketterien menetelmien yhteydessä puhutaan inkrementaalisesta suunnittelusta ja arkkitehtuurista
- Arkkitehtuuri mietitään riittävällä tasolla projektin alussa
 - ▶ Jotkut projektit alkavat ns. nollasprintillä ja alustava arkkitehtuuri määritellään tällöin
- ► Ohjelmiston "lopullinen" arkkitehtuuri muodostuu iteraatio iteraatiolta samalla kun uutta toiminnallisuutta toteutetaan

- ► Ketterien menetelmien yhteydessä puhutaan inkrementaalisesta suunnittelusta ja arkkitehtuurista
- Arkkitehtuuri mietitään riittävällä tasolla projektin alussa
 - Jotkut projektit alkavat ns. nollasprintillä ja alustava arkkitehtuuri määritellään tällöin
- Ohjelmiston "lopullinen" arkkitehtuuri muodostuu iteraatio iteraatiolta samalla kun uutta toiminnallisuutta toteutetaan
- Esim. kerrosarkkitehtuurin mukaista sovellusta ei rakenneta "kerros kerrallaan"
 - ▶ Jokaisessa iteraatiossa tehdään pieni pala jokaista kerrosta, sen verran kuin iteraation tavoitteiden toteuttaminen edellyttää

Ankrementaalinen arkkitehtuuri

- ► Alussa ns. walking skeleton
 - sisältää tynkäversiot ohjelmiston komponenttirakenteesta

ui sovelluslogiikka tallennus

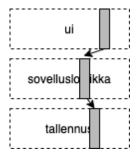
Ankrementaalinen arkkitehtuuri

- ► Alussa ns. walking skeleton
 - sisältää tynkäversiot ohjelmiston komponenttirakenteesta

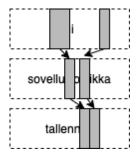
Ominaisuuksiin perustuva integraatio

- ► Alussa ns. walking skeleton
 - sisältää tynkäversiot ohjelmiston komponenttirakenteesta

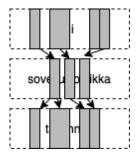
Ominaisuuksiin perustuva integraatio

- Alussa ns. walking skeleton
 - sisältää tynkäversiot ohjelmiston komponenttirakenteesta

Ominaisuuksiin perustuva integraatio

- ► Alussa ns. walking skeleton
 - sisältää tynkäversiot ohjelmiston komponenttirakenteesta

Perinteisesti arkkitehtuurista on vastannut ohjelmistoarkkitehti ja ohjelmoijat ovat olleet velvoitettuja noudattamaan arkkitehtuuria

- Perinteisesti arkkitehtuurista on vastannut ohjelmistoarkkitehti ja ohjelmoijat ovat olleet velvoitettuja noudattamaan arkkitehtuuria
- ► Ketterissä menetelmissä ei suosita erillistä arkkitehdin roolia, esim. Scrum käyttää kaikista tiimiläisistä nimikettä developer

- Perinteisesti arkkitehtuurista on vastannut ohjelmistoarkkitehti ja ohjelmoijat ovat olleet velvoitettuja noudattamaan arkkitehtuuria
- ► Ketterissä menetelmissä ei suosita erillistä arkkitehdin roolia, esim. Scrum käyttää kaikista tiimiläisistä nimikettä developer
- Ideaali on, että kehitystiimi luo arkkitehtuurin yhdessä
- Tämä on myös yksi agile manifestin periaatteista:
 - ► The best architectures, requirements, and designs emerge from self- organizing teams.

- Perinteisesti arkkitehtuurista on vastannut ohjelmistoarkkitehti ja ohjelmoijat ovat olleet velvoitettuja noudattamaan arkkitehtuuria
- Ketterissä menetelmissä ei suosita erillistä arkkitehdin roolia, esim. Scrum käyttää kaikista tiimiläisistä nimikettä developer
- Ideaali on, että kehitystiimi luo arkkitehtuurin yhdessä
- Tämä on myös yksi agile manifestin periaatteista:
 - ▶ The best architectures, requirements, and designs emerge from self- organizing teams.
- Arkkitehtuuri koodin tapaan tiimin yhteisomistama. Etuja:
 - kehittäjät sitoutuvat paremmin arkkitehtuurin noudattamiseen kuin "norsunluutornissa" olevan arkkitehdin määrittelemään
 - dokumentaatio voi olla kevyt, tiimi tuntee arkkitehtuurin hengen ja pystyy sitä noudattamaan

Inkrementaalinen arkkitehtuuri

- Oletetaan, että optimaalista arkkitehtuuria ei pystytä suunnittelemaan projektin alussa, kun vaatimuksia, toimintaympäristöä ja toteutusteknologioita ei tunneta
 - ▶ Jo tehtyjä arkkitehtuuriratkaisuja muutetaan tarvittaessa

Inkrementaalinen arkkitehtuuri

- Oletetaan, että optimaalista arkkitehtuuria ei pystytä suunnittelemaan projektin alussa, kun vaatimuksia, toimintaympäristöä ja toteutusteknologioita ei tunneta
 Jo tehtyjä arkkitehtuuriratkaisuja muutetaan tarvittaessa
- ► Kuten vaatimusmäärittelyssä, myös arkkitehtuurin suunnittelussa agile pyrkii välttämään liian aikaisin tehtävää, myöhemmin ehkä turhaksi osoittautuvaa työtä

Inkrementaalinen arkkitehtuuri

- ▶ Oletetaan, että optimaalista arkkitehtuuria ei pystytä suunnittelemaan projektin alussa, kun vaatimuksia, toimintaympäristöä ja toteutusteknologioita ei tunneta
 - ▶ Jo tehtyjä arkkitehtuuriratkaisuja muutetaan tarvittaessa
- Kuten vaatimusmäärittelyssä, myös arkkitehtuurin suunnittelussa agile pyrkii välttämään liian aikaisin tehtävää, myöhemmin ehkä turhaksi osoittautuvaa työtä
- ▶ Inkrementaalinen lähestymistapa arkkitehtuurin muodostamiseen edellyttää koodilta hyvää sisäistä laatua ja kehittäjiltä kurinalaisuutta
 - muuten seurauksena on kaaos

- Sovelluksen arkkitehtuuri antaa raamit, jotka ohjaavat sovelluksen tarkempaa suunnittelua ja toteuttamista
- Olio- tai komponenttisuunnittelu
 - tarkentaa arkkitehtuuristen komponenttien väliset rajapinnat sekä hahmottelee ohjelman luokka- tai moduulirakenteen

- Sovelluksen arkkitehtuuri antaa raamit, jotka ohjaavat sovelluksen tarkempaa suunnittelua ja toteuttamista
- Olio- tai komponenttisuunnittelu
 - tarkentaa arkkitehtuuristen komponenttien väliset rajapinnat sekä hahmottelee ohjelman luokka- tai moduulirakenteen
- Vesiputousmallissa komponenttisuunnittelu tehty ennen ohjelmointia ja dokumentoitu tarkkaan esim. UML:ää käyttäen
- ► Ketterässä tarkka suunnittelu tehdään vasta ohjelmoitaessa

- Sovelluksen arkkitehtuuri antaa raamit, jotka ohjaavat sovelluksen tarkempaa suunnittelua ja toteuttamista
- Olio- tai komponenttisuunnittelu
 - tarkentaa arkkitehtuuristen komponenttien väliset rajapinnat sekä hahmottelee ohjelman luokka- tai moduulirakenteen
- Vesiputousmallissa komponenttisuunnittelu tehty ennen ohjelmointia ja dokumentoitu tarkkaan esim. UML:ää käyttäen
- ► Ketterässä tarkka suunnittelu tehdään vasta ohjelmoitaessa
- Suunnittelussa pyritään maksimoimaan koodin sisäinen laatu
 - helppo ylläpidettävyys ja laajennettavuus

- Sovelluksen arkkitehtuuri antaa raamit, jotka ohjaavat sovelluksen tarkempaa suunnittelua ja toteuttamista
- Olio- tai komponenttisuunnittelu
 - tarkentaa arkkitehtuuristen komponenttien väliset rajapinnat sekä hahmottelee ohjelman luokka- tai moduulirakenteen
- Vesiputousmallissa komponenttisuunnittelu tehty ennen ohjelmointia ja dokumentoitu tarkkaan esim. UML:ää käyttäen
- ► Ketterässä tarkka suunnittelu tehdään vasta ohjelmoitaessa
- Suunnittelussa pyritään maksimoimaan koodin sisäinen laatu
 helppo ylläpidettävyys ja laajennettavuus
- Ohjelmistosuunnittelu on "enemmän taidetta kuin tiedettä", kokemus ja hyvien käytänteiden tuntemus auttaa
 - kehitetty monia suunnittelumenetelmiä, mikään niistä ei ole vakiintunut

- Laadukkaalla koodilla joukko yhteneviä ominaisuuksia, tai laatuattribuutteja, esim. seuraavat:
 - kapselointi
 - korkea koheesion aste
 - riippuvuuksien vähäisyys toisteettomuus
 -
 - testattavuus
 - selkeys

- Laadukkaalla koodilla joukko yhteneviä ominaisuuksia, tai laatuattribuutteja, esim. seuraavat:
 - kapselointi
 - korkea koheesion aste
 - riippuvuuksien vähäisyys
 - toisteettomuus testattavijus

 - selkeys
- Suunnittelumallit auttavat luomaan koodia, joissa sisäinen laatu kunnossa
 - kurssin aikana nähty jo dependency injection, singleton, data access object
 - lisää kurssimateriaalissa ja laskareissa

Koodin laatuattribuutti: kapselointi

- Kapselointi ohjelmoinnin peruskursseilla:
 - lionuuttujat tulee määritellä privaateiksi ja niille tulee tehdä tarvittaessa setterit ja getterit

Koodin laatuattribuutti: kapselointi

- Kapselointi ohjelmoinnin peruskursseilla:
- Olion sisäisen tilan lisäksi kapseloinnin kohde voi olla mm. käytettävän olion tyyppi, käytetty algoritmi, olioiden luomisen tapa, käytettävän komponentin rakenne

Koodin laatuattribuutti: kapselointi

- Kapselointi ohjelmoinnin peruskursseilla:
 - language oliomuuttujat tulee määritellä privaateiksi ja niille tulee tehdä tarvittaessa setterit ja getterit
- Olion sisäisen tilan lisäksi kapseloinnin kohde voi olla mm. käytettävän olion tyyppi, käytetty algoritmi, olioiden luomisen tapa, käytettävän komponentin rakenne
- Näkyy myös arkkitehtuurin tasolla
 - kerrosarkkitehtuuri: ylempi kerros käyttää ainoastaan alemman kerroksen ulospäin tarjoamaa rajapintaa, muu kapseloitu
 - mikropalvelut: yksittäinen palvelu kapseloi sisäisen logiikan, tiedon säilytystavan ja tarjoaa ainoastaan verkon välityksellä käytettävän rajapinnan

Koodin laatuattribuutti: koheesio

- ► Koheesio:
 - kuinka pitkälle metodin, luokan tai komponentin koodi keskittyy tietyn yksittäisen toiminnallisuuden toteuttamiseen
 - hyvänä pidetään mahdollisimman korkeaa koheesion astetta

Koodin laatuattribuutti: koheesio

- ► Koheesio:
 - kuinka pitkälle metodin, luokan tai komponentin koodi keskittyy tietyn yksittäisen toiminnallisuuden toteuttamiseen
 - hyvänä pidetään mahdollisimman korkeaa koheesion astetta
- Luokkatason koheesio
 - luokan *vastuulla* vain yksi asia, tunnetaan myös nimellä *single* responsibility principle

Koodin laatuattribuutti: koheesio

- ► Koheesio:
 - kuinka pitkälle metodin, luokan tai komponentin koodi keskittyy tietyn yksittäisen toiminnallisuuden toteuttamiseen
 - hyvänä pidetään mahdollisimman korkeaa koheesion astetta
- Luokkatason koheesio
 - luokan *vastuulla* vain yksi asia, tunnetaan myös nimellä *single* responsibility principle
- Arkkitehtuurin tasolla
 - kerrosarkkitehtuurin kerrokset samalla abstraktiotasolla, esim.
 käyttöliittymä tai tietokantarajapinta
 - mikropalvelu toteuttaa tiettyyn liiketoiminnan tason toiminnallisuuden, esim. suosittelualgoritmin tai käyttäjien hallinnan

Koodin laatuattribuutti: riippuvuuksien vähäisyys

- Pyrkimys korkeaan koheesioon johtaa ohjelmiin, joissa suuri määrä olioita/komponentteja
 - ▶ olioiden oltava keskenään vuorovaikutuksessa toteuttaakseen ohjelman toiminnallisuuden: paljon keskinäisiä riippuvuuksia

Koodin laatuattribuutti: riippuvuuksien vähäisyys

- Pyrkimys korkeaan koheesioon johtaa ohjelmiin, joissa suuri määrä olioita/komponentteja
 - lioiden oltava keskenään vuorovaikutuksessa toteuttaakseen ohjelman toiminnallisuuden: paljon keskinäisiä riippuvuuksia
- Riippuvuuksien vähäisyyden periaate
 - liminoidaan tarpeettomat riippuvuudet
 - sekä riippuvuudet konkreettisiin asioihin

Koodin laatuattribuutti: riippuvuuksien vähäisyys

- Pyrkimys korkeaan koheesioon johtaa ohjelmiin, joissa suuri määrä olioita/komponentteja
 - lioiden oltava keskenään vuorovaikutuksessa toteuttaakseen ohjelman toiminnallisuuden: paljon keskinäisiä riippuvuuksia
- Riippuvuuksien vähäisyyden periaate
 - liminoidaan tarpeettomat riippuvuudet
 - sekä riippuvuudet konkreettisiin asioihin
- Konkreettisten riippuvuuksien eliminointi kulkee eri nimillä:
 - program to an interface, not to an implementation
 - b depend on abstractions, not on concrete implementation
- ► Hyödynnetään rajapintoja, abstrakteja luokkia ja dependence injection -suunnittelumallia

Aloittelevaa ohjelmoijaa pelotellaan toisteisuuden vaaroista uran ensiaskelista alkaen: älä copypastaa koodia!

- Aloittelevaa ohjelmoijaa pelotellaan toisteisuuden vaaroista uran ensiaskelista alkaen: älä copypastaa koodia!
- Alan piireissä toisteisuudesta varoittava periaate kulkee nimellä DRY, don't repeat yourself
 - every piece of knowledge must have a single, unambiguous, authoritative representation within a system

- Aloittelevaa ohjelmoijaa pelotellaan toisteisuuden vaaroista uran ensiaskelista alkaen: älä copypastaa koodia!
- Alan piireissä toisteisuudesta varoittava periaate kulkee nimellä DRY, don't repeat yourself
 - every piece of knowledge must have a single, unambiguous, authoritative representation within a system
- Koodin lisäksi periaate ulottuu koskemaan järjestelmän muitakin osia, kuten tietokantaskeemaa, testejä, build-skriptejä

- Aloittelevaa ohjelmoijaa pelotellaan toisteisuuden vaaroista uran ensiaskelista alkaen: älä copypastaa koodia!
- Alan piireissä toisteisuudesta varoittava periaate kulkee nimellä DRY, don't repeat yourself
 - every piece of knowledge must have a single, unambiguous, authoritative representation within a system
- Koodin lisäksi periaate ulottuu koskemaan järjestelmän muitakin osia, kuten tietokantaskeemaa, testejä, build-skriptejä
- Suoraviivainen copypaste helppo eliminoida metodien avulla
 - kaikki toisteisuus ei ole yhtä ilmeistä, monissa suunnittelumalleissa kyse hienovaraisempien toisteisuuden muotojen eliminoinnista

- Aloittelevaa ohjelmoijaa pelotellaan toisteisuuden vaaroista uran ensiaskelista alkaen: älä copypastaa koodia!
- Alan piireissä toisteisuudesta varoittava periaate kulkee nimellä DRY, don't repeat yourself
 - every piece of knowledge must have a single, unambiguous, authoritative representation within a system
- Koodin lisäksi periaate ulottuu koskemaan järjestelmän muitakin osia, kuten tietokantaskeemaa, testejä, build-skriptejä
- Suoraviivainen copypaste helppo eliminoida metodien avulla
 - ▶ kaikki toisteisuus ei ole yhtä ilmeistä, monissa suunnittelumalleissa kyse hienovaraisempien toisteisuuden muotojen eliminoinnista
- ► Hyvä vs. paha copypaste
 - three strikes and you refactor

Koodin laatuattribuutti: testattavuus

- ► Koodi on helppo testata kattavasti yksikkö- ja integraatiotestein
 - seuraa yleensä siitä, että koodi koostuu löyhästi kytketyistä, selkeän vastuun omaavista komponenteista

Koodin laatuattribuutti: testattavuus

- ► Koodi on helppo testata kattavasti yksikkö- ja integraatiotestein
 - seuraa yleensä siitä, että koodi koostuu löyhästi kytketyistä, selkeän vastuun omaavista komponenteista
- Kurssin alusta asti pyritty hyvään testattavuuteen esim. purkamalla turhia riippuvuuksia rajapintojen ja riippuvuuksien injektoinnin avulla

Koodin laatuattribuutti: selkeys ja luettavuus

- Perinteisesti ajateltu että koodi kryptistä ja vaikeasti luettavaa
 - ▶ yleistä C-kielessä, pyritty esim. optimoimaan tehokkuutta ja muistinkäyttöä

Koodin laatuattribuutti: selkeys ja luettavuus

- Perinteisesti ajateltu että koodi kryptistä ja vaikeasti luettavaa
 - ▶ yleistä C-kielessä, pyritty esim. optimoimaan tehokkuutta ja muistinkäyttöä
- Nykytrendin mukaan tulee tehdä koodia, joka nimeämisen sekä rakenteen kautta ilmaisee mahdollisimman hyvin sen, mitä koodi tekee

Koodin laatuattribuutti: selkeys ja luettavuus

- Perinteisesti ajateltu että koodi kryptistä ja vaikeasti luettavaa
 - yleistä C-kielessä, pyritty esim. optimoimaan tehokkuutta ja muistinkäyttöä
- Nykytrendin mukaan tulee tehdä koodia, joka nimeämisen sekä rakenteen kautta ilmaisee mahdollisimman hyvin sen, mitä koodi tekee
- ► Miksi selkeä koodi on tärkeää?
 - ▶ joidenkin arvioiden mukaan jopa 90% "ohjelmointiin" kuluvasta ajasta menee olemassa olevan koodin lukemiseen
 - oma aikoinaan niin selkeä koodi, ei enää olekaan yhtä selkeää parin kuukauden kuluttua

Code smell

► Koodi ei ole aina hyvää...

Code smell

- ► Koodi ei ole aina hyvää...
- Martin Fowlerin mukaan
 - koodihaju (code smell) on helposti huomattava merkki siitä että koodissa on jotain pielessä
 - jopa aloitteleva ohjelmoija saattaa pystyä havaitsemaan koodihajun, sen takana oleva todellinen syy voi olla jossain syvemmällä

Code smell

- ► Koodi ei ole aina hyvää...
- Martin Fowlerin mukaan
 - koodihaju (code smell) on helposti huomattava merkki siitä että koodissa on jotain pielessä
 - jopa aloitteleva ohjelmoija saattaa pystyä havaitsemaan koodihajun, sen takana oleva todellinen syy voi olla jossain syvemmällä
- ► Koodihaju siis kertoo, että syystä tai toisesta *koodin sisäinen laatu* ei ole parhaalla mahdollisella tasolla

Koodihajuja

- Koodihajuja on hyvin monenlaisia ja monentasoisia
- Esimerkkejä helposti tunnistettavista hajuista:
 - toisteinen koodi
 - liian pitkät metodit
 - luokat joissa on liikaa oliomuuttujia
 - luokat joissa on liikaa koodia
 - metodien liian pitkät parametrilistat
 - epäselkeät muuttujien, metodien tai luokkien nimet
 - kommentit

Koodihajuja

- Koodihajuja on hyvin monenlaisia ja monentasoisia
- Esimerkkejä helposti tunnistettavista hajuista:
 - toisteinen koodi
 - liian pitkät metodit
 - luokat joissa on liikaa oliomuuttujia
 - luokat joissa on liikaa koodia
 - metodien liian pitkät parametrilistat
 - epäselkeät muuttujien, metodien tai luokkien nimet
 - kommentit
- Pari monimutkaisempaa
 - Primitive obsession
 - Shotgun surgery

Refaktorointi

- Lääke koodin sisäisen laadun ongelmiin on refaktorointi
 - muutos koodin rakenteeseen, joka pitää sen toiminnallisuuden ennallaan

Refaktorointi

- Lääke koodin sisäisen laadun ongelmiin on refaktorointi
 - muutos koodin rakenteeseen, joka pitää sen toiminnallisuuden ennallaan
- Koodin rakennetta parantavia refaktorointeja on lukuisia, mm.
 - rename variable/method/class
 - extract method
 - move field/method
 - extract interface
 - extract superclass

Refaktorointi

- Lääke koodin sisäisen laadun ongelmiin on refaktorointi
 - muutos koodin rakenteeseen, joka pitää sen toiminnallisuuden ennallaan
- ► Koodin rakennetta parantavia refaktorointeja on lukuisia, mm.
 - rename variable/method/class
 - extract method
 - move field/method
 - extract interface
 - extract superclass
- Osa pystytään tekemään sovelluskehitysympäristön avustamana

▶ Refaktoroinnin edellytys on kattavien testien olemassaolo

- ▶ Refaktoroinnin edellytys on kattavien testien olemassaolo
- Kannattaa ehdottomasti edetä pienin askelin
 - yksi hallittu muutos kerrallaan
 - testit suoritettava mahdollisimman usein

- ▶ Refaktoroinnin edellytys on kattavien testien olemassaolo
- Kannattaa ehdottomasti edetä pienin askelin
 - yksi hallittu muutos kerrallaan
 - testit suoritettava mahdollisimman usein
- Refaktorointia kannattaa suorittaa lähes jatkuvasti
 - pitää koodin rakenteen selkeänä ja helpottaa sekä nopeuttaa koodin laajentamista

- ▶ Refaktoroinnin edellytys on kattavien testien olemassaolo
- Kannattaa ehdottomasti edetä pienin askelin
 - yksi hallittu muutos kerrallaan
 - testit suoritettava mahdollisimman usein
- Refaktorointia kannattaa suorittaa lähes jatkuvasti
 - pitää koodin rakenteen selkeänä ja helpottaa sekä nopeuttaa koodin laajentamista
- Osa refaktoroinnista on helppoa ja suoraviivaista, aina ei näin ole
 - ▶ joskus tarve tehdä isoja, jopa viikkojen kestoisia refaktorointeja joissa ohjelman rakenne muuttuu paljon

- Koodi ei ole aina laadultaan optimaalista
 - joskus on jopa asiakkaan kannalta tarkoituksenmukaista tehdä vähemmän laadukasta koodia
- Huonoa suunnittelua tai/ja ohjelmointia kuvaa käsite tekninen velka (technical debt)

- Koodi ei ole aina laadultaan optimaalista
 - joskus on jopa asiakkaan kannalta tarkoituksenmukaista tehdä vähemmän laadukasta koodia
- Huonoa suunnittelua tai/ja ohjelmointia kuvaa käsite tekninen velka (technical debt)
- Piittaamattomalla ja laiskalla ohjelmoinnilla/suunnittelulla saadaan ehkä nopeasti aikaan jotain
 - hätäinen ratkaisu tullaan maksamaan korkoineen takaisin jos ohjelmaa on tarkoitus laajentaa

- Koodi ei ole aina laadultaan optimaalista
 - joskus on jopa asiakkaan kannalta tarkoituksenmukaista tehdä vähemmän laadukasta koodia
- Huonoa suunnittelua tai/ja ohjelmointia kuvaa käsite tekninen velka (technical debt)
- Piittaamattomalla ja laiskalla ohjelmoinnilla/suunnittelulla saadaan ehkä nopeasti aikaan jotain
 - hätäinen ratkaisu tullaan maksamaan korkoineen takaisin jos ohjelmaa on tarkoitus laajentaa
- Jos korkojen maksun aikaa ei koskaan tule, voi "huono koodi" olla asiakkaan etu
 - esim. minimal viable product (MVP)

- Koodi ei ole aina laadultaan optimaalista
 - joskus on jopa asiakkaan kannalta tarkoituksenmukaista tehdä vähemmän laadukasta koodia
- Huonoa suunnittelua tai/ja ohjelmointia kuvaa käsite tekninen velka (technical debt)
- Piittaamattomalla ja laiskalla ohjelmoinnilla/suunnittelulla saadaan ehkä nopeasti aikaan jotain
 - hätäinen ratkaisu tullaan maksamaan korkoineen takaisin jos ohjelmaa on tarkoitus laajentaa
- Jos korkojen maksun aikaa ei koskaan tule, voi "huono koodi" olla asiakkaan etu
 - esim. minimal viable product (MVP)
- ► Tekninen velka voi olla järkevää tai jopa välttämätöntä
 - voidaan saada tuote nopeammin markkinoille tekemällä tietoisesti huonoa designia, joka korjataan myöhemmin

- Kaikki tekninen velka ei samanlaista, taustalla voi olla
 - holtittomuus, osaamattomuus, tietämättömyys tai tarkoituksella tehty päätös

Kaikki tekninen velka ei samanlaista, taustalla voi olla
 holtittomuus, osaamattomuus, tietämättömyys tai

tarkoituksella tehty päätös

- Martin Fowler jaottelee teknisen velan neljään eri luokkaan:
 - Reckless and deliberate: "we do not have time for design"
 Reckless and inadverent: "what is layering"?
 - Prudent and inadverent: "now we know how we should have done it"
 Prudent and deliberate: "we must ship now and will deal with
 - Prudent and deliberate: "we must ship now and will deal with consequences"